

استفاده از فناوری نوین در آموزش زبان‌های خارجی با تکیه بر نقش

سینما

حسین غلامی *

دانشیار دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی دانشگاه تهران، ایران

موسی عبداللهی **

دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش زبان روسی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی دانشگاه

تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۸۸/۹/۲۸، تاریخ تصویب: ۸۹/۲/۵)

چکیده

آموزش زبان خارجی، تاریخچه‌ای بسیار طولانی دارد. با توجه به این مسئله که در روند آموزش زبان خارجی، اصلی‌ترین هدف، دستیابی زبان‌آموز به مهارت استفاده از زبان در ارتباط مستقیم با گویشوران آن زبان است، بررسی روش‌هایی که به زبان‌آموز در دستیابی به این توانایی کمک می‌کند، ضروری است. ما در این مقاله برآنیم تا به بررسی ضرورت و نحوه استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش زبان‌های خارجی، بر پایه بررسی موردی سینما به عنوان یک عامل توانمند در شناخت جزئیات فرهنگی کشور مقصد و زبان زنده آن کشور، پردازیم. پس از تبیین دلایل ضرورت استفاده، با ارایه مدلی عملی برای استفاده کارآمد از فیلم، چند پیشنهاد به منظور کاربردی کردن دروس پخش فیلم در دانشگاه ارایه نماییم. در این مدل با انتخاب یک فیلم که نمونه‌ای از سینمای ملی روسیه محسوب می‌شود خواهیم کوشید تا به صورت عملی نحوه استفاده از فیلم به عنوان یک عامل توانمند در روند آموزش زبان به ویژه در آشنایی زبان‌آموزان با فرهنگ کشور مقصد و زبان زنده آن سرزمین را تشریح دهیم.

واژه‌های کلیدی: آموزش زبان، فناوری نوین، فیلم، شناخت فرهنگی، توانش ارتباطی.

* تلفن: ۰۲۱-۶۱۱۱۹۱۳۲، دورنگار: ۰۲۱-۸۸۶۳۴۵۰۰، E-mail: hgholamy@ut.ac.ir

** تلفن: ۰۲۱-۸۲۰۹۵۷۲۶، دورنگار: ۰۲۱-۸۸۶۳۴۵۰۰، E-mail: mabdillahi@ut.ac.ir

مقدمه

آموزش زبان‌های خارجی از سال‌های بسیار دور آغاز شده است. از زمانی که نیاز به ایجاد ارتباط میان اقوام مختلف پدید آمد، بحث تربیت افرادی که به زبان‌هایی غیر از زبان مادری خود تسلط داشته باشند، مطرح گردید. در واقع می‌توان گفت که سابقه آموزش زبان خارجی به صدها سال قبل باز می‌گردد، اما این امر در پایان قرن ۱۹ همزمان با آغاز انقلاب صنعتی در غرب به صورت بسیار جدی مورد توجه قرار گرفت. بر همین اساس روش‌های آموزشی مختلفی ایجاد گردید: روش ترجمه‌ای، روش مستقیم، روش‌های ترکیبی، روش آگاهانه تطبیقی، روش کامونیکاتیو...

اما هدف از آموزش زبان چیست؟ بنا به نظر شوکین در نظام آموزشی مهمترین جزء، هدف آموزش است «اصلی‌ترین نقش در نظام آموزش، هدف این برنامه است که بنابر نیاز جامعه شکل می‌گیرد، خود بر سایر اجزای نظام آموزشی شامل روش آموزش، مفاهیم آموزشی، فرم آن و نیز منبع مورد استفاده تأثیر می‌گذارد» (شوکین ۱۷) بر همین اساس می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که نیازهای جامعه به شکل‌گیری اهداف آموزشی می‌انجامند. در روش ترجمه‌ای، آموزش خواندن به عنوان هدف اصلی دنبال می‌شد. در این روش، ترجمه به عنوان عامل اصلی در آموزش قواعد دستوری به کار گرفته می‌شد. این روش تا دهه‌های اول قرن بیستم طرفداران زیادی داشت، اما در آغاز قرن بیستم با پدیدار شدن دگرگونی‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی در سطح جهان، و نیز با توجه به تغییرات، نیاز جوامع نیز تغییر یافت. در نتیجه با توجه به نیازهای جدید، زبان از مرکز توجه در روند آموزش خارج و به عنوان ابزاری جهت برقراری ارتباط با کاربران یک زبان تبدیل شد و در همین راستا روش مستقیم شکل گرفت. این روش هم اکنون روش متداول در بیشتر مراکز آموزشی غرب است. در این روش زبان واسطه‌ای وجود ندارد و استاد و زبان‌آموز با استفاده از زبان مقصد با هم ارتباط برقرار می‌کنند. در واقع امروزه با توجه به نیاز جامعه می‌توان چنین گفت که هدف آموزش زبان خارجی، دستیابی زبان‌آموز به چهار توانایی: خواندن، نوشتن، گفتن و درک و فهم کلام کاربران زبان مقصد است. ذکر این نکته ضروری است که در برنامه‌های آموزشی زبان‌های خارجی بیشتر دو هدف از چهار هدف ذکر شده، یعنی خواندن و نوشتن مورد توجه قرار می‌گیرد و به صورت جدی به دو هدف دیگر، یعنی صحبت کردن و فهم کلام کاربران زبان مقصد پرداخته نمی‌شود. این امر عاملی برای دور شدن از هدف اصلی آموزش زبان، یعنی برقراری ارتباط با کاربران زبان می‌شود. بنابراین باید با بررسی عواملی که می‌توانند به زبان‌آموزان برای یادگیری

و تسلط بر این جنبه‌های فراموش شده در روند آموزش یاری رسانند، در دستیابی به هدف غایی آموزش، یعنی توانایی برقرار کردن ارتباط با کاربران زبان اقدام نمود.

بحث و بررسی

در روند آموزش زبان مشکلات فراوانی وجود دارد. ماتایوا معتقد است که در روند آموزش زبان سه مشکل اساسی وجود دارد «هنگام آموزش مهارت ارتباط زبانی برای کسانی که زبان را به صورت تخصصی می‌آموزند، سه مشکل پدید می‌آید:

- تفاوت سطح آمادگی زبان‌آموزان که روش مخصوص به خود برای هر زبان‌آموزان

می‌طلبد.

- محدودیت زمانی.

- ناکافی بودن منابع کتابی مناسب در خارج از محیط زبانی. (ماتایوا ۱). ما باید به این مشکلات دور بودن از محیط زبانی، عدم شناخت فرهنگی و بسیاری مسایل دیگر را اضافه کنیم. در این مقاله برآنیم تا ضرورت استفاده از فناوری‌های نوین را بر پایه بررسی استفاده از فیلم در آموزش زبان خارجی، به عنوان عاملی که می‌تواند در حل بسیاری از مسائل در روند آموزش نقش مؤثری ایفا نماید، نقد و بررسی کنیم.

اگرچه آموزش دستور محور در آماده‌سازی بستر ذهنی زبان‌آموزان برای استفاده از زبان به عنوان ابزار ارتباط مؤثر است، اما بی‌شک کافی نیست. «تفکر خروج از ساختار یک زبان و توجه همزمان به فرهنگ یک ملت، ریشه‌های عمیق تاریخی دارد. اذعان به ارتباط عمیق زبان با واقعیات، جامعه و فرهنگ در زبان‌شناسی و فلسفه مورد تأیید است. افلاطون این سؤال را مطرح می‌سازد که آیا کلام ابزار تفکر انسان است؟ آیا با عوامل غیر زبانی نیز در ارتباط است؟ اجتماعی دانستن زبان را باید به عنوان نتیجه هم‌کنشی زبان و فرهنگ، زبان و جامعه دانست. هر پیشرفت فرهنگی بازتابی در زبان جامعه خواهد یافت» (رک. ورشاگین ۱۹۸۰). برای دستیابی به هدف غایی آموزش زبان، دادن اطلاعات در زمینه فرهنگ، عادات و به طور کلی فراهم آوردن فضای زبانی شبیه به کشور مقصد، ضروری است. بیان شفاهی در واقع از دو عنصر توانایی صحبت کردن و درک کلام دیگران تشکیل شده است. ن.ز.باکایوا معتقد است که «این دو جنبه ارتباط کلامی (صحبت کردن و درک کلام) با همدیگر ارتباط تنگاتنگی دارند چرا که در روند صحبت کردن و شنیدن، ارگان‌های شنوایی و ارگان‌های گفتاری شرکت دارند (باکایوا ۱۱۰). با در نظر گرفتن این مؤلفه، باید توجه خاصی به تقویت این دو مهارت

زبان‌آموزان داشت.

اهمیت توجه به مسایل فرهنگی و شناساندن شاخص‌های فرهنگی کشور مبدأ بر هیچکس پوشیده نیست. شوکین در این زمینه در کتاب روش آموزش زبان روسی به خارجی‌ها می‌نویسد «رایج‌ترین اشتباه زبان‌آموزان در مبحث آموختن زبان، وارد کردن مسایل فرهنگی زبان مادری به زبانی است که در حال آموختن آنند. بنابراین وظیفه‌ی استاد، آموزش همزمان دانش زبانی و فرهنگ ملی کشور مقصد است (شوکین ۸۲).

بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در آموزش زبان‌های خارجی، چند سالی است که آغاز شده است. ففلوا در این باره می‌نویسد «در پانزده سال اخیر مباحث بسیاری درباره‌ی بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در آموزش زبان‌های خارجی، انجام گرفته، چرا که آنها تا حد زیادی در بهبود فرآیند فراگیری تاثیرگذارند» (ففلوا ۱). در واقع فناوری می‌تواند در افزایش بهره‌وری روند آموزش نقش بسزایی داشته باشد.

استفاده از رایانه

رایانه امروزه ابزاری است که به زندگی تمامی لایه‌های جامعه نفوذ کرده است. امروزه، رد پای رایانه در کوچکترین کارهای بشر به وضوح مشهود است. نظر به گسترش روز افزون رایانه در زندگی بشر امروزی، توجه به آن به عنوان ابزاری برای آموزش زبان در چند دهه اخیر بسیار افزایش یافته است. با توجه به ضریب نفوذ رایانه در جوامع مختلف، می‌توان از آن به عنوان ابزار توانمندی در روند آموزش بهره جست. رایانه می‌تواند به عنوان یک وسیله کمکی بسیار مناسب در روند آموزش کاربری داشته باشد. برای سال‌ها منتقدان استفاده از رایانه با طرح این مسئله که رایانه ابزاری است یک طرفه در برابر ان موضوع‌گیری می‌کردند. آنها معتقد بودند که رایانه تنها می‌تواند اطلاعاتی را به زبان‌آموز ارائه نماید، اما در آموزش مهارت‌های شفاهی کارایی ندارد، اما با افزوده شدن CD rom به رایانه‌ها، این مشکل نیز رفع شد. بدین صورت که پس از افزودن CD rom رایانه به ابزاری تبدیل شد که قابلیت پخش صدا و تصویر را پیدا کرد. ناگفته پیداست که ورود صدا و تصویر به روند آموزش به افزایش بهره‌وری زبان‌آموزان انجامیده، بدین ترتیب مشکل آموزش مهارت‌های شفاهی که محور انتقادات استفاده از رایانه بود، نیز رفع شد. پدیداری مولتی مدیا و برنامه‌های متنوعی که امکان پخش صوت را دارا بودند و نیز برنامه‌هایی که حتی امکان ضبط صدای زبان‌آموز را فراهم آورده‌اند و شرایط را برای مقایسه تلفظ زبان‌آموز با تلفظ صحیح نیز فراهم آورده، گام دیگری

در جهت استفاده روزافزون رایانه در آموزش زبان است. در این زمینه بیبیتوا.م.ز می‌نویسد «برنامه‌های مولتی مدیایی نه تنها کمک می‌کنند تا نمونه صحیح دیده و شنیده شود، بلکه امکان ضبط و پخش تلفظ خود زبان‌آموز را نیز فراهم می‌آورند. دیدن تفاوت‌ها و شباهت‌های تلفظی خود و نمونه در صفحه نمایشگر به کمک گرافیک‌هایی که حدود آوایی را مشخص می‌کنند و با مقایسه تلفظ خود و کاربر زبان، می‌توان به نقاط ضعف و قوت خود پی برد» (بیبیتوا ۹۵).

با ظهور شبکه جهانی اینترنت، نقش رایانه بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. اینک دریایی از اطلاعات، منابع و حتی ارتباط زنده با کاربران زبانی، در دسترس زبان‌آموزان قرار گرفته بود. اینترنت به مدد رایانه به عاملی پویا در روند آموزش زبان تبدیل شده است. برنامه‌های متنوعی برای آموزش زبان به صورت خودآموز طراحی شدند. این برنامه‌ها از مزایای زیادی برخوردارند که می‌توانند دلیلی بر ضرورت استفاده از رایانه و برنامه‌های رایانه‌ای در روند آموزش باشند. دامنه کاربرد رایانه و برنامه‌های رایانه‌ای بسیار گسترده است، از رایانه می‌توان به عنوان وسیله‌ای برای آموزش قواعد زبان، لغات جدید، اصطلاحات و تعبیرات و بسیاری مطالب دیگر استفاده کرد.

برای مثال استفاده از برنامه‌های رایانه‌ای آموزش زبان از این محاسن برخوردارند: پیش از هر چیز باید به ویژگی آموزشی - روانشناسی روش رایانه‌ای اشاره کرد: زبان‌آموزان یک طرف از آزادی عمل برخوردار است، کنترل مداوم توسط معلم وجود ندارد و زبان‌آموز از آرامش روحی بالایی برخوردار است. برنامه‌های آموزشی رایانه‌ای از پتانسیل انگیزشی بالایی برخوردارند. در اینگونه برنامه‌ها معمولاً از بازی‌های جذاب، شخصیت‌های کارتونی‌ها و فیلم‌ها استفاده می‌شود که به جذب بیش از پیش زبان‌آموز کمک می‌کند.

رایانه تضمین‌کننده محرمانه بودن است، بدین معنا که دانشجو خود مسئول امتیازدهی به خود است و این مورد به ایجاد آرامش روحی در او کمک خواهد کرد. از موارد دیگری که می‌توان به عنوان مزیت برای رایانه برشمرد، توانایی این دستگاه در واکنش به فعالیت‌های زبان‌آموز است، رایانه بدون خستگی، اشتباه یا تأثیر عوامل خارجی به نوع فعالیت زبان‌آموزان واکنش نشان می‌دهد.

علاوه بر این، می‌توان به تأثیر غیر قابل انکار رایانه در فرایندهای آموختن زبان به صورت

خودآموز اشاره کرد (ففلوا ۴۳). از نکاتی که باید در استفاده رایانه و برنامه‌های رایانه‌ای در آموزش زبان‌های خارجی به آن توجه کرد، تدریجی بودن سطح آزمون‌ها در این نوع برنامه‌هاست. زبان‌آموز خود می‌تواند با توجه به ارتقاء پدید آمده در وی سطح بالاتری از سؤالات و تمرین‌ها را انتخاب کند. این مسئله نیز در ایجاد یک جو روانی آرام، تأثیرگذار است.

با توجه به نکات ذکر شده، بدیهی به نظر می‌رسد که رایانه و برنامه‌های آن می‌توانند به عنوان ابزاری توانمند در روند آموزش زبان خارجی مورد استفاده قرار گیرند، چرا که این ابزار در بهبود فرآیند آموزش زبان، تأثیری غیر قابل انکار دارند.

سینما، ناجی درک فرهنگی

ضرورت آشنایی زبان‌آموزان با ویژگی‌های فرهنگی کشور مقصد توسط بسیاری از روش مدارهای روس مورد تأکید قرار گرفته است.

رابرت کالکر در کتاب فیلم، فرم و فرهنگ، درباره توانایی درک فرهنگی می‌نویسد «فرهنگ‌ها را چون متن زندگی می‌توان درک کرد: فرهنگ، اساساً الگوی منسجمی از باورها، اعمال و واکنش و مصنوعات است که ما هر روز تولید و دریافت می‌کنیم» (رابرت کالکر ۱۶۷). فرهنگ هر کشور را می‌توان درک کرد، اگر چه که از محیط آن کشور و فرهنگش به دور باشیم. فرآیند درک فرهنگی یک کشور از طریق بررسی آثار فرهنگی آن کشور، سابقه تاریخی آن امکان‌پذیر می‌گردد. در این بین سینما و فیلم عاملی کلیدی در آشنایی با فرهنگ یک کشور است.

در شرایطی که زبان‌آموزان محیط زبانی کشور مقصد به دور بوده و امکان آشنایی بی‌واسطه با آن از طریق مشاهده مستقیم یا ارتباط با کاربران زبان را دارا نیست، فیلم و سینما می‌توانند به عنوان ابزار قدرتمندی برای نیل به این مهم مورد استفاده قرار گیرند. بر همین پایه، استفاده از فیلم در آموزش زبان‌های خارجی در نیمه اول قرن بیستم، به عنوان عاملی در شبیه‌سازی محیط کشور مقصد آغاز شد (رک. کلودیا الیور ۲۰۰۸).

باراشنیکوف درباره استفاده از فیلم و سینما در آموزش زبان خارجی می‌نویسد «با استفاده از فیلم می‌توان به بسیاری از اهداف آموزشی دست یافت. استفاده از فیلم در آموزش زبان خارجی به زبان‌آموزی که عادت کرده بیشتر گوش کند تا صحبت این اجازه را می‌دهد تا به سطح جدیدی از توانش ارتباطی دست یابد» (باراشنیکوف ۱۸).

باید به این نکته نیز توجه داشت که زبان مورد استفاده در کلاس‌های درس به صورت کامل با زبان زنده و خالص کشور مقصد مطابقت ندارد. اما فیلم می‌تواند به آموزش رنگ و بویی کاملاً متفاوت ببخشد، چرا که فیلم در واقع مینیاتوری است از فرهنگ و زبان زنده که در بطن جامعه کشور مقصد جاری است. به همین دلیل حتی اگر فیلم انتخاب شده، فیلمی بسیار پیچیده با معانی عمیق فلسفی باشد، از نقش آموزشی آن کم نمی‌شود و برای زبان‌آموز حاوی مطالب بسیار مفید و آموزنده خواهد بود، چرا که زبان مورد استفاده، باز هم همان زبان زنده و فرهنگ به نمایش درآمده در فیلم فرهنگ گویشوران زبان خواهد بود.

استفاده از منابع تصویری در آموزش زبان خارجی سبب می‌شود تا آموزش ساختارهای زبانی با اطلاعاتی در زمینه فرهنگ کشور مقصد همراه شود که این به افزایش کیفیت آموزش خواهد انجامید. افزون بر این زبان‌آموز با دیدن فیلم در می‌یابد که گویشوران زبان، در موقعیت‌های مختلف، از چه اصطلاحاتی استفاده می‌کنند.

توجه به این نکته ضروری است که «فقط سینمای میهنی در مقایسه با مشابه خارجی می‌تواند اهداف تعیین شده را محقق سازد. ما در مورد غنای سینمای ملی برای برآوردن نیازهای یک زبان‌آموز زبان روسی سخن می‌گوییم» (مالیشف.گ.گ. نظریه شرایط اولیه و توصیه‌های کاربردی استفاده از سینمای ملی در آموزش زبان روسی به خارجی زبان‌ها. مطالب ارایه شده در کنفرانس مپریال^۱).

سینمای ملی هر کشور به واسطه ارتباط تنگاتنگ با فرهنگ آن سرزمین به خوبی می‌تواند در دستیابی به اهداف آموزشی کارایی داشته باشد، چرا که در این گونه فیلم‌ها در فضایی واقعی از جامعه مقصد، موقعیت‌های زبانی، فرهنگ، آداب و رسوم جامعه به تصویر کشیده می‌شود. امری که فیلم‌های خارجی حتی در صورتی که از دوبله مناسب برخوردار باشند، از آن عاجزند، چرا که اساساً این فیلم‌ها بر پایه فرهنگ آداب و رسوم و عقاید دیگری ساخته شده‌اند. این فیلم‌ها اگر چه در پدید آوردن موقعیت‌های زبانی، کاربرد اصطلاحات با فیلم‌های سینمای ملی برابری می‌کنند، اما در انتقال ارزش‌های فرهنگی، سبک زندگی و آداب رسوم مردم جامعه مقصد از محدودیت‌های زیادی رنج می‌برند.

استفاده از فیلم بر پایه روش ارایه شده توسط مالیشف (مالیشف ۳۱۱) شامل مراحل زیر

۱- اتحادیه بین‌المللی اساتید زبان روسی و ادبیات

(Международная ассоциация преподавателей русского языка и литературы)

است:

۱- سخن اولیه توسط استاد: در این بخش استاد به تشریح اهداف درس، توانایی‌هایی که زبان‌آموزان پس از گذراندن این کلاس‌ها باید به آن دست بایند می‌پردازد. افزون بر این تا حد امکان درباره فیلم، عناصر سازنده، دوره‌ای که فیلم در آن ساخته شده و فرهنگ غالب آن دوره توضیحاتی به زبان‌آموزان ارائه می‌دهد.

۲- تماشای فیلم به صورت کامل: در این بخش باید فیلم به صورت کامل نمایش داده شود.

۳- بحث و نقد فیلم توسط زبان‌آموزان: در این مرحله زبان‌آموزان با هدایت استاد برداشت‌های خود از فیلم را بیان کنند. باید روش بحث و مناظره مورد استفاده قرار گیرد و سعی شود تمامی زبان‌آموزان در مناظره شرکت کنند و نقطه نظرات خود را در باره فیلم بیان کنند.

۴- کار با بخش‌های انتخاب شده از فیلم. این بخش‌ها باید دارای این شرایط باشند: ۱- به یادگیری مسایل جدید زبانی مانند «کلیشه‌های محاوره‌ای» کمک کند. ۲- به درک بهتر از فرهنگ کشور مقصد کمک کنند. ۳- به تثبیت دانش زبانی قبلی زبان‌آموز کمک کنند. ۵- بازپخش فیلم به صورت کامل.

۶- تجربه عملی: در این مرحله زبان‌آموزان با توجه به مطالب ارائه شده در فیلم و موقعیت‌های خلق شده به صورت عملی از ترکیباتی که از فیلم آموخته‌اند، در موقعیت‌هایی مشابه، موقعیت‌های فیلم استفاده می‌کنند.

تجربه عملی استفاده از فیلم

در این بخش ما برای نمونه به آنالیز یک شاهکار سینمای روسیه با نام «بازگشت» می‌پردازیم، این فیلم محصول سال ۲۰۰۳، اولین تجربه کارگردان موفق روس، آندری سویگیتف است. فیلم ۲۷ جایزه بین‌المللی را کسب کرده است.

خانواده‌ای معمولی شامل مادر، مادر بزرگ و دو برادر در شهری کوچک زندگی می‌کنند. ناگهان پدر خانواده که تا این زمان ناپدید بوده، باز می‌گردد. تنها عکسی که دو برادر از گذشته خود و پدرشان دارند از یک زندگی خوب و شاد خبر می‌دهد. جنبه دراماتیک فیلم از بحران ایجاد شده میان پدر و دو پسرش سرچشمه می‌گیرد. در واقع تصور نادرست پدر از جایگاه اجتماعی خود، عدم درک متقابل پدر و پسران منجر، به بروز حوادثی میان آنها می‌شود. برای

مثال پسر کوچک خانواده وانیا، پدر را اصلاً به خاطر نمی‌آورد و روابط او با پدرش حالتی خصمانه دارد.

در فیلم، پدر دارای یک سری ویژگی‌های اخلاقی خاص است. او شخصیتی جدی، قاطع و تا حدودی مستبد دارد. او یک تصور مشخص از جایگاه اجتماعی خود دارد. پدر برای دوازده سال ناپدید شده بود و فرزندان او در خانواده‌ای بدون حضور پدر رشد یافته‌اند. او پس از این مدت، ناگهان باز می‌گردد و تلاش می‌کند تا جایگاه خود را در نظر دو پسرش باز یابد. اما تصویری که پدر از تصویر یک پدر واقعی دارد با تصور پسرها بخصوص وانیا دوازده ساله تفاوت دارد. پدر سفری کوتاه برای ماهیگیری با پسرانش ترتیب می‌دهد. او در این سفر نسبت به پسرانش بسیار سختگیر و جدی است. رفتار و انتظارات او با منش دو نوجوان اصلاً مطابقت ندارد. پدر در برقراری ارتباط با ایوان پسر کوچک و آندری پسر بزرگ ناتوان است. بررسی روانشناسانه عواقب این درک نادرست از جانب پدر، جان مایه اصلی فیلم را تشکیل می‌دهد. امری که در نهایت به بروز یک تراژدی می‌انجامد.

برای استفاده از فیلم پیشنهادی، ابتدا بر اساس طرح ارائه شده، استاد، سخن ابتدایی را برای زبان‌آموزان مطرح می‌کند. این ارائه به صورت بسیار خلاصه بوده، حاوی اطلاعاتی در زمینه فیلم، نکاتی که زبان‌آموزان هنگام تماشای فیلم باید به آن توجه داشته باشند، خواهد بود. استاد باید به زبان‌آموزان اهمیت این واحد درسی را گوشزد کرده و به آنها یادآوری کند که این یک کلاس درسی است، نه یک زنگ تفریح! در ادامه پس از تماشای فیلم، به منظور تمرکز و استفاده بهینه از فیلم در روند آموزش، فیلم را به صورت چند بخش مجزا تفکیک می‌کنیم. توجه به این نکته ضروری است که استاد باید از قبل، بخش‌های فیلم را انتخاب و نسبت به آماده‌سازی فایل ویدیویی آن اقدام کرده باشد. ما در این مرحله ۶ بخش از فیلم را انتخاب و نسبت به آنالیز آن اقدام می‌کنیم.

بخش اول- در ساحل دریا تعدادی نوجوان از بالای برجک به دریا شیرجه می‌زنند. وانیا در بالای برجک ایستاده ولی از پریدن می‌ترسد. بقیه رفته‌اند و وانیا تنها بر بالای برجک نشسته و از ترس و سرما می‌لرزد. مادر وارد می‌شود.

مادر- وانیا پسرم لباس بپوش میریم خونه
Мать-Ваня, сынок, одевайся, пойдем

домой

Ваня-мама, мамочкаб не могу!

وانیا- نمیتونم مامان

М- я запретила тебе сюда ходить!

مادر- ممنوع کرده بودم بیای اینجا!

В- я не могу.я должен прыгать.Если
я спущусь,они будут называть меня
трусом и козлом

وانیا- نمیتونم.من باید بپریم. آگه بیام پایین،
دوستام به من میگن ترسوی بزدل

М- Да об этом никто не будет
знать.я никому не скажу!

مادر- هیچکی خبردار نمیشه. من به هیچکی
نمیگم!

برای این بخش استاد می تواند از زبان آموزان بخواهد درباره نحوه هم‌کنشی مادر و وانیا صحبت کنند. ترکیبات جدیدی که در این بخش زبان آموزان با آن آشنا شده‌اند همراه با نوشتن دیالوگ‌های رد و بدل شده میان مادر و فرزند می‌تواند مورد دیگری باشد که استاد از زبان آموزان طلب می‌کند.

بخش دوم- در شروع سفر کوتاه، وانیا و پدر و آندری در ماشین به سمت مقصد در حرکتند. پدر با وانیا صحبت می‌کند.

Отец- Иван!
پدر- ایوان!

Ваня- Что?
وانیا- چیه؟

О- (настойчиво)Что Папа! Что папа?
پدر- چیه پدر

В- Что?
وانیا- چیه؟

О- Что папа?почему ты не говоришь((папа))?
پدر- چی پدر؟ چرا خجالت می‌کشی ((پاپا))؟
Стесняешься называть папой своего отца!
پدر تو (پدر) صدا کنی!

В-нет.
وانیا - نه.

О- не ври у меня!называй меня((папа)),как
положено сыну,понял!
پدر- به من دروغ نگو! منو پدر صدا
بزن، همونطوری که یه پسر باید صدا
کنه، فهمیدی؟

В(растеряно)- Да папа
وانیا- بله پدر!

پدر چگونه با پسرش صحبت می‌کند؟ کلماتی که آنها استفاده می‌کنند دارای چه معانی هستند

بخش سوم- باران به شدت در حال باریدن است، ماشین جلوی وانیا ترمز می‌زند، او کاملاً خیس شده. پدر برای تنبیه او ساعتی قبل او را تنها در جاده رها کرده بود. حال او بازگشته تا وانیا را با خود ببرد. وانیا ی خیس و خسته بعد از سوار شدن با خشم بر سر پدر فریاد می‌زند-

В- зачем ты приехал? зачем ты приехал?зачем ты взял нас с собой?нам было

хорошо с мамой и бабушкой!зачем мы нужны тебе?чтобы издеваться над нами?

وانیا- چرا اومدی؟ چرا اومدی؟ چرا ما رو با خودت آوردی؟ ما با مادر و مادر بزرگ خوش بودیم! چرا تو به ما نیاز داری؟ تا ما رو تحقیر کنی؟

О- мама просила побыть с вами پدر- مادر ازم خواست باهاتون باشم

В- мама просила? وانیا- مادر خواست؟

О- переоденься(даёт сухую одежду) پدر- لباستو عوض کن.(یک لباس خشک به او می دهد)

وانیا چگونه احساس خود را نسبت به پدر ابراز می دارد؟ چه ترکیباتی برای بیان احساس مورد استفاده قرار می گیرد؟ نظر زبان آموزان درباره شیوه برخورد وانیا با پدر چیست؟ زبان آموزان نقش شخصیت های این بخش را بازی کنند.

بخش چهارم- در چادر دو برادر در مسیر سفر برای خواب آماده می شوند. اولین جرقه های بحران میان پسران و پدر در حرف های وانیا، پسر کوچک به برادر بزرگ آندری رخ می نماید.

Ваня-А ты че перед ним расстилаешься? وانیا- چیه تو هی خودتو بهش میچسبونی؟
Андрей- кто расстилается? آندری- کی خودشو میچسبونه؟

В- ты расстилаешься:папа- то,папа- сё.любому его слову веришь.А он неизвестно кто!А он может быть,бандит.Возьмет да и прережет в лесу

وانیا- تو خودتو میچسبونی: بابا این بابا اون. تو همه حرفاشو باور می کنی. از کجا بدونم اون پدره. شایدم تبهکار باشه. مارو ببره جنگل بکشه.

А- ты дурак что ли? آندری- چیه تو احمقی؟

В- откуда мне знать,что он-отец?чѐ ты ему веришь-то

وانیا- از کجا بدونم اون پدره؟ تو همه حرفاشو باور میکنی!

А- дурак!мама сказала,он отец.дурак!!! آندری- احمق! مادر گفت اون پدره! احمق!!!

کلمه расстлаться در این موقعیت در چه معنی به کار رفته است؟ معانی دیگر این کلمه در فرهنگ لغت چیست؟ نظر زبان آموزان درباره این مسئله که چرا ارتباط برادر بزرگ با پدر بهتر از ارتباط برادر کوچک تر با پدر است؟ چرا وانیا به پدر اعتماد ندارد؟

بخش پنجم- دو برادر از ماهیگیری برگشته اند. پدر در ساحل بسیار نگران و در عین حال

عصبانی منتظر آنها است. او ساعت را به آندری داده بود تا آنها رأس ساعت به ساحل بازگردند، اما آنها با یک ساعت تأخیر نسبت به زمانی که پدر تعیین کرده، بازگشته‌اند. پدر بدون توجه به شرایط سنی آنها، آندری را کتک می‌زند، او انتظار دارد فرزندان او همچون انسان‌های بالغ دلیل این کار او را درک کنند.

پدر- آندری ساعت چنده؟
Отец- Андрей, сколько времени?

آندری- ساعت هفت.
Андрей- Семь часов

پدر سیلی به صورت آندری می‌زند.
А- не смей бить меня! Что ты хочешь от

меня? Сволочь! Гад...! убей, убей

меня!... ненавижу!

آندری- چطور جرات میکنی منو بزنی! ازم چی می‌خواهی؟ پست رذل! منو بکش! ازت متنفرم
Ваня- ... это я виноват!... ненавижу тебя!... не смей мучить нас! ты никто, никто

وانیا- ... من مقصرم!... ازت متنفرم!... فکرش نکن مارو اذیت کنی! تو هیچی نیستی

پدر- نه من یه کسی هستم
О- нет, я кто!

وانیا به سمت جنگل می‌دود و درحالی که از یک برجک قدیمی بالا می‌رود، فریاد

می‌زند:

برو، من ازت متنفرم
Уходи, я ненавижу тебя!

پدر اینجا درک می‌کند که او مرتکب اشتباهات پی در پی شده است. حالا به دلیل انتظارات بیش از حد او، وانیا جان خود را به خطر انداخته است. پدر می‌کوشد تا جان او را نجات دهد. اما خود در این راه جانش را از دست می‌دهد. واپسین سخنان او پیش از مرگ این بود:

Ваня, ничего не делай. слышишь меня? Ваня, сынок

پدر- وانیا هیچ کاری نکن. میشنوی؟ وانیا پسرم

ترکیبات جدیدی که را در این بخش به کار رفته‌اند یادداشت کنید. موقعیت‌های مشابهی را توسط زبان‌آموزان بازسازی کنید. زبان‌آموزان درباره شیوه رفتار پدر با فرزندان در این بخش نظرات خود را ابراز کنند. آیا رفتار پدر برخاسته از عدم عشق او به فرزندان است؟

بخش ششم- دو برادر به زحمت جنازه پدر را جابجا کرده و در قایق جای می‌دهند. آنها باید به خانه بازگردند. آنها پس از تحمل این رنج و درد در ساحل نشسته‌اند و قایق به آرامی از ساحل به سمت دریا به حرکت درآمده است، اما دو برادر متوجه نیستند. آنها تنها زمانی

متوجه می‌شوند که قایق همراه با جنازه پدر غرق می‌شود. این یعنی حذف فیزیکی پدر از زندگی دو برادر! اما این به معنای حذف معنوی او نیست. وایا به سمت ساحل می‌دود و فریاد می‌زند: پدر!

زبان‌آموزان باید به نوع کلماتی که شخصیت‌ها، با توجه موقعیت، به کار می‌برند دقت کنند. برای مثال برادران در موقعیت‌های مختلف برای پدر از کلماتی نظیر кто, никто, он, ты, папа, бандит, сволочь استفاده می‌کنند.

آیا پدر به هدف خود یعنی شناساندن خود به عنوان یک پدر خوب به فرزندانش موفق عمل کرد؟ بهای تلاش او چه بود؟ زبان‌آموزان شیوه برخورد پدر با دو پسرش را همراه با افعالی که در طول فیلم، در مواجهه با آنها به کار برده را یادداشت کنند.

پس از کار بر روی بخش‌های مجزا، باید یک بار دیگر فیلم را به صورت کامل برای زبان‌آموزان نمایش داده شود. در این بخش باید استاد بکوشد تا بیشتر از تمرینات کلامی استفاده نماید. تمرینات کلامی (речевые упрощения) بنا به نظر شوکین تمریناتی‌اند که در آنها تمرکز بر روی قواعد زبانی و مفهوم سخن در چارچوب تمرین از زبان‌آموز طلب نمی‌شود، در این نوع تمرینات تمامی قواعد زبانی باید در شرایطی کاملاً منطبق با موقعیت‌های واقعی که در محیط یا در برخورد با کاربران زبانی به وجود می‌آید، رعایت شود. تمرینات زبانی خود به دو زیر شاخه اصلی تقسیم می‌شوند: ۱- تمرینات موقعیتی ۲- بازی‌های تمرینی (شوکین ۷۷).

در تمرینات زبانی نوع اول موقعیتی فرضی توسط استاد طراحی می‌شود و زبان‌آموزان بر اساس آن به ایجاد یک فضای زبانی شبیه آنچه در واقعیت و در برخورد با کاربران زبانی ممکن است رخ دهد، می‌پردازند. برای مثال، استاد از زبان‌آموزان می‌خواهد درباره ساعت برگزاری کلاس، مکان آن توافق کنند.

ارزش این نوع تمرینات به علت آن‌که زبان در آنها وظیفه اصلی خویش یعنی ارتباط بین افراد را انجام می‌دهد، بسیار بالاست (شوکین ۷۷).

تمرینات زبانی نوع دوم، یعنی بازی‌های زبانی امروزه در روندهای آموزشی به صورت گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرند. این نوع تمرینات نیز همانند تمرینات موقعیتی، هدف بالاتر از رعایت نکات دستوری را دنبال می‌کنند و آن ایجاد ارتباط است. این نوع تمرینات در کلاس‌هایی که بیشتر از ده زبان‌آموز در آن حضور دارند می‌تواند به صورت تیمی انجام شود. کلاس به دو گروه تقسیم می‌شود که این امر کمک می‌کند تا تمام زبان‌آموزان در کلاس

شرکت فعال داشته باشند. برای مثال، مسابقه (چه کسی مسکو را بهتر می‌شناسد). هر گروه ده سؤال درباره مسکو طرح می‌کنند و به ترتیب این سؤالات را مطرح می‌کنند. در این نوع تمرینات، علاوه بر رعایت نکات دستوری، صحت اطلاعات مطرح شده در جواب‌های ارائه شده نیز مطرح است (شوکین ۷۸). بر همین اساس، توصیه می‌شود پس از تماشای دوباره فیلم، بیشتر از تمرینات زبانی نوع اول، یعنی موقعیتی استفاده شود. استاد با توجه به فیلم و بخش‌های مجزایی که از فیلم انتخاب کرده و در مراحل قبل با زبان‌آموزان کار کرده است به خلق صحنه‌هایی مشابه آنچه در فیلم بوده می‌پردازد و از زبان‌آموزان می‌خواهد تا با توجه به مطالبی که از فیلم آموخته‌اند، با در نظر گرفتن شرایطی که در موقعیت‌های روانی ایجاد شده در سکانس‌های مختلف منجر به استفاده از کلماتی خاص توسط شخصیت‌ها می‌شود، نسبت به دیالوگ‌سازی و مکالمه با یکدیگر اقدام کنند.

نتیجه

نظر به افزایش نیاز به ارتباط، روز به روز بر نیاز بشر به زبان خارجی و پیامد آن آموزش افرادی که به زبان خارجی مسلط باشند افزوده می‌شود. در روند آموزش باید در نظر داشت که اصلی‌ترین هدف آموزش، دستیابی زبان‌آموز به توانایی ارتباط با کاربران زبان است. بنابراین باید تمام امکانات برای افزایش بهره‌وری زبان‌آموز در دستیابی به این هدف به کار برده شود. رایانه به عنوان ابزاری توانمند که امروزه با دارا بودن امکان پخش صدا و تصویر و قابلیت اجرای برنامه‌های آموزشی متنوع می‌تواند به عامل توانمندی در روند آموزش زبان خارجی بکار رود. افزون بر این با طراحی برنامه‌هایی که قابلیت ضبط صدای زبان‌آموز را دارند، می‌تواند به عنوان عاملی برای اصلاح تلفظ زبان‌آموزان به کار بسته شود. توجه به این نکته ضروری است که توانایی ارتباط با کاربران یک زبان، بدون آگاهی در مورد فرهنگ کشور آن کاربران امری ناممکن. بر همین اساس باید در جهت آگاهی‌رسانی فرهنگی به زبان‌آموز آن اقدام کرد. از این رهگذر سینمای یک کشور می‌تواند آینه‌ای باشد که در آن می‌توان با علائق، مشکلات، رسم و رسوم و... آشنا شد. می‌توان گفت که سینما به عنوان هنری پویا که پایه پا با تغییرات اجتماعی، این تغییرات را منعکس می‌کند، می‌تواند به عنوان عاملی برای آشنایی با زبان زنده کشور مقصد به کار برده شود.

اما در استفاده از فیلم در روند آموزش باید به نکاتی توجه داشت: فیلم‌هایی که برای استفاده در روند آموزش انتخاب می‌شوند، باید نمونه‌های سینمای ملی کشور مقصد باشند،

چرا که تنها سینمای ملی هر کشور آینه تمام نمای فرهنگ هر کشور است. فیلم‌های خارجی حتی اگر از دوبره خوبی نیز برخوردار باشند، باز هم نمی‌توانند به عنوان ابزاری توانمند در روند آموزش مورد استفاده قرار گیرند، چرا که در این فیلم‌ها شخصیت‌ها با گویش زبان مقصد، فرهنگ کشور دیگری را به نمایش می‌گذارند. نکته دیگری که استاد باید در انتخاب فیلم به آن توجه کافی کند، شیوه نحوه انتخاب فیلم می‌باشد، فیلم باید به نحوی انتخاب شود تا در تعارض با فرهنگ کشور مبدأ، یعنی سرزمین مادری زبان‌آموز نباشد، فیلم باید قابلیت پخش داشته باشد. بر همین اساس ضرورت سازماندهی یک بانک فیلم در گروه‌های زبان خارجی ضروری است.

Bibliography

- Bakaeva, N.z. (1350/1980). *metodika obuchenia ruskova yazika (methods of teaching Russian)*. "procveshani" Publications.
- Barishnikov, N.V. (1376/1998). *Ispolzovanie autentichnikh videodokumentof v professionalnoe podgotpfke uchiteley inostrannova yazika (Using authentic video documents the training of teachers of foreign languages)*. Inostrannye yazyki v shkolakh NO-4.
- Bibilteva, M.Z. (1377/1999). *multimedienie programi kak chact UMK "enjoy English" dlya chrednikh shkol (multimedia as part UMK "enjoy English" for guide school)*. Moscow: "forien languages in schools magazine"
- Fefelova, E.C. *Novie tekhnologi v obuchenie yaziku (modern technologies in language teaching)*. Omsk: "university of technologie of Omsk" Publications.
- Kalkr, R. (1384/2005). *Film, form, farhang (film,form, Culture)*. Babak tabarai. Tehran: "Farabi cinema Publications".
- Makarov, M. L. (1382/2003). *osnovi teorii dickursa (basis of the theory of discourse)*. moscow: "gnosis" Publications.
- Malishev, G.G. (1382/2003). *teoriticheskie predposilky I prakticheskie rekomendatsiy ispolzovanie otechestvennoe kino v obuchenie ruskomu yaziku inostrantsev*. Sankt peterzburg: "Politekhnik" Publications.
- Mataeva, N.V (1384/2005). *Ispolzovanie komputernikh tekhnologiy dlya raboti c professionalnim tekstom (use of computer technology to work on professional text)*. <http://www.oim.ru/reader@nomer=517.asp>.

- Oliviry, C. (1387/2008). *Moscofckii kinomatografichecki tekst v protsesse obuchenia RKI*. «Московский кинематографический текст» в процессе обучения PKII). *Ruski yazik za rubejom*, No 5.
- Shukin, A.N. (1369/1999). *metodika obuchenia ruskova yazika kak inostrannova (methods of teaching Russian as foreign)*. Moscow: "Ruski yazik" Publications.
- Vershagin, E.M. (1350/1980). *Lingvostranavedcheskaya teoria slova (Linguistic regional studies theory of speech)*. Moscow: "Ruski yazik" Publications.